

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFRUCH

Орган
української державницької думки

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

двотижневик, орган української державницької думки

Видає В. Кужім, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Tel. 85 20 51

Редакція Колегія.

зшиток шостий

Берлін, 15. Травня 1939

Зміст:

МИХАЙЛО СКОРОПАДСЬКИЙ: з „Речі о поправленії со-
стояння Малоросії“ (1750 р.)

В. ЛИПИНСЬКИЙ: Концепція українсько-польського союзу
(лист з 2. 5. 1927 р.)

ЮРІЙ КОСАЧ: Відбудова Kodaka

ВАСИЛЬ АСТАМАТІЙ: „Прометейська місія“ Польщі

Огляд преси

ІВАН ГРИНЕВИЧ: Зайві ілюзії

МИКОЛА МИРОНЕНКО: Польські васалі

ВІД РЕДАКЦІЇ

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatsschrift der ukrainischen nationalen Staatsideologie

Herausgeber: W. Kujim, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Telefon 85 20 51

Redigiert vom Ausschuß.

Рік I

15. Травня 1939

Ч. 6

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган української державницької думки

МИХАПЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

з „Рѣчи о поправленіи состоянія Малороссіи“ (1750)

Кому-ж — треба нещастя України приписати? Чи не нашим внутрішнім непорядкам і міжусобицям, не властолюбію приватних людей? Чи не залишеню загального добра, а шуканню свого власного? Чи ж не злому вживанню законів? Не згадуючи і про другі безчисленні непорядки — візьміть тільки під увагу і здоровим розумом розгляньте історію предків наших та прирівняйте їхнє становище з теперішнім. Де ж нині ті славні мужі, що своїм розумом ігером захищали вольності Батьківщини нашої і благоумно ією правили? Де нині ті ставні воїни, перед якими тримали многі європейські та азійські народи, перед якими дрижала Таврика та Константинополь, і які війні розірвали Польщу, велику тоді й сильну в світі державу? Сміло скажу, що їх немного у нас осталося і що гірше — перевелися вони в останніх роках, майже на очах батьків наших і наших. Але мені і сіль не вистане, якщо захочу широко вияснювати упадок Батьківщини нашої та вичисляти всі наші нещастя. І так, краще мені звернути мос слово до вас, шановні збори, і просити вас, ради любови Батьківщини, ради власної вашої і потомків наших чести і хісна, зберіть усі сили ума вашого, підтриміть їх патріотичним запалом і, відкинувшись всі пристрасті та партікуючі користі, подумайте про відновлення давніх вашої Батьківщини порядків і благосостояння. А якщо ви і мені дозволите мати між вами вільний голос, якщо врикажете виявити вам мій погляд, то я предложу все поговорці і так, як велить мені моя честь, сорість і користь Батьківщини, я куплю більше моєго життя.

В. Липинський про концепцію українсько-польського союзу

Містимо уривок із досі неоголошеного листа пок.
В. Липинського до одного з діячів Гетьмансько-
державницького Руху, вважаючи, що висловлені в
ньому думки до проблеми Україна—Польща, мають всі
прикмети далекозорості, що така питоменна пи-
санням В. Липинського. Лист писано 2. травня
1927 р.

.... Далі відносини до Польщі. Розгляньмо концепцію союзу Польщі й України, оперту на тім, що Україна зреється своїх земель зайнятих тепер Польщею, а Польща має зреєтись претензій до дальшої України. Концепцію таку ширить як відомо У.Н.Р., а ми цю концепцію поборюємо, як утопійну і йдучу проти всіх даних нашої історії і вимог нашої сучасності.

Історія, почавши од Болеславових походів, розстріляння Виговського, і на вигноєнню в таборах петлюровських „союзників” скінчивши, показала, що для такої концепції перш за все в Польщі ніякогісенького ґрунту нема. І найбільше навіть твердолобі повинні були переконатись, що нема чого нам набиватись із предложеннями Польщі, коли вона не є й ніколи не буде схильною ті предложення широ трактувати. Бо Варшава може ще раз використати недобитки української еміграції для зайняття ще частини України, але Україну творити вона не поможе ніколи. Не поможе хоч-би тому, що створення України в союзі з Польщею означало-б для Польщі відречення від своєї історичної місії одиночного заборола Заходу на Сході. На таке самовідречення нації живі добровільно не йдуть ....

Що-ж до союзу з Польщею проти Москви, то знов таки тисячелітня історія показала, що Польща в боротьбі України з Москвою не союзниця. Не союзниця тому 1. що для Польщі і Москва і Україна це одна Русь, яка чим дікша, і чим більше жереється між собою, тим для Польщі краще, 2. що коли еже вибрати між двома Русями, то Варшава волітиме завжди Москву, з якою у неї менше протилежних інтересів ніж з Україною.

Врешті зрікатись західних українських земель ніякому українському політикові під загрозою політичної смерті не вільно. Не вільно тому 1. що без оперття о Карпати, другими словами без безпосереднього контакту з Західньою Европою, Україна своєї конкурентизичної боротьби з Москвою за первородство або наєтъ за рівнорядне місце в Руськім Світі відержати не може; 2. що Західні Землі для України (так само, як Західні Землі для Польщі) єсть джерелом національної свідомості і резервуаром тих західних елементів, що в Руськім Світі одріжняють Україну од Москви і однокі

дають їй супроти Москви відпорну силу; 3. що оставлення Західних Земель під Польщею ширить в них московофільство і таким чином убиває українську відпорність супроти Москви в самім серці цієї відпорності.

ЮРІЙ КОСАЧ

Берлін

Відбудова Kodak

Повоєнна Польща, повстала на запереченні прав Українців і Білорусинів, на поневоленні їх національному, соціальному й релігійно-культурному. Творці новітньої Польщі сполучили доктрину демократичного Версаю з візіями польського політичного романтизму. Польща 1919 року перебирала традицію імперії Ягайлонів, для якої Україна була лише тереном для колонізації, погноем для польсько-латинської цивілізації, що її символом став Кодак, бастіон польщини на українському „дикому полі”. Але те, що „руками людськими збудоване, тимиж руками збурене буде”, така була відповідь України польському імперіялізму устами Великого Богдана. Процеси польської експансії загальмували українська стихія. Ідея імперії Ягайлонів на українських теренах заломилась у 1648 р. під Жоєтими Водами раз на завжди. Ясно, що безглуздям було в 1919 р. воскрешати тінь минулого бо не лише граници Польщі ХVІ ст., але граници Польщі 1772 р. були вже анахронізмом для доби, яка на теренах Сходу визначилася 1917 роком. Поляки були свідомі тієї своєї зменьшеної, а на українських землях пасивної ролі, особливо в 1918 р. за Держави Гетьмана Павла. Але потім, користуючи з міжнародної конюнктури і тяжкого становища України, виснаженої боротьбою з большевиками й власною анархією, брутално відновили імперіялістичну традицію й анектували українську територію (в спілці із Москвою), цинічно загеречуючи права народів на самоозначення, хоч недавно самі на них покликались. Хижацька політика колишньої шляхетської олігархії відновляється в Польщі Пілсудського.

Ідеольогічна площа польсько-українських відносин, нині, по 20 роках польської окупації західніх українських земель, вже давно вийшла зо сфери дискусій. Українська національно-державницька думка, на всі аргументи польського імперіялізму, ставлені виразно або замасковано, відповіла рішучим ні! Ані в аспекті польсько-українського замірення в Галичині й на Волині, ані в аспекті співдіяння для майбутнього розподілу сходу, ідеольогічне ставлення проблеми Польща-Україна не істнє. Факт, що всі теорії польсько-української згоди є лиш похідними від генеральної ідеї польського імперіялізму, змушує віддавна занехати всі

дискусії. Бо дійсність давно промовила яскравіше ніж усі теорії й гарні слова. Дійсність польської окупації Зах. України, яка вирішає для цілості проблеми польсько-українських взаємин.

20 літ польського володіння на зах. укр. землях пройшли під знаком гасла „знищення Русі”, поступової ліквідації українських прав, обмеження життєвих інтересів українського населення, не лиш на користь державних, але що найважніше, національно-польських. Така політика супроти Українців не була обмежена тими чи іншими „українськими” концепціями урядових кругів. Ця політика була однакова за часів соймовладства, по травневому перевороті 1926 р., по смерті марш. Пілсудського. Неодин раз життя доказало, що вся гама польського політичного спектру від ендеції Грабського до лівиці Вітоса й Корфантія, до ППС., а очевидно і до всіх формаций пілсудськізму, при зустрічі з українською проблемою забарвлюється одним коліром: ненависти й шовінізму. Всі течії, що проголошують себе „українофільськими”, по суті є тільки відмінами польського імперіалізму, які однаке, ураховуючи українську небезпеку, шукають більш органічних засобів для спрямування української енергії в русло польської держави.

Тимчасове і паліятивне поладнання польсько-українських відносин і то не лиш в місцевому, але й у загально-українському пляні могло настути лише через сповнення поляками зобовязання про автономію Зах. України. Однаке, таке, законне вирішення української проблеми в рамках польської держави нездійсняльне. Польський уряд і польське суспільство розуміють, що автономія Галичини й Волині це тільки прискорення неминучого процесу відривання тих земель від Польщі, катастрофа польщини на тих теренах. Тому польські уряди вибрали іншу дорогу: на зразок українського самостановлення вони відповідають пропорційно посилюваним наступом. Методи ХІІІ ст. достосовані до технократичного стилю ХХ ст. Методи характеристичні для держав із незабезпеченим історично майбутнім.

В 1904 р. Йосиф Пілсудський писав у своєму меморіалі до японського уряду: „Росія є лише назверх однолітою державою, а в дійсності тої однолітості не має.... переважна частина держави була прилучена силою, підбоєм і завойуванням країв і народів, що жили перед тим окремим життям .... брак тієї однолітості становить головну слабість держави, і її Ахіллієву пяту. Це відчуває царський уряд і тому віссю його внутрішньої політики є політика русифікаційна, політика, що веде до злиття цілої імперії в одну стоміліонову масу росіян, веде до затертя культурно-національних ріжниць між підданими царя ....”

Коли підставимо відповідними словами слова „імперія” й „Росія”, „русифікаційна політика”, матимемо готовий текст до меморіалу про польську державу 1939 р.

Наслідки для Росії 1904 р. Пілсудскі передбачив доволі пророчно: „розділ держави на головні складові частини й визволення країн, втілених силою в склад імперії.” (Твори т. II, ст. 253.)

Розбиття Польщі як твору неорганічного, неоднолітого, неминуче.

Методи польської політики неспроможні затримати розвій відосередніх сил, руйнуючих штучну будівлю польської державності. Цими відосередніми силами є кипучі джерела національної свідомості народів, підбитих Польщею, народів, що зясували собі за час 20-літньої неволі, під суворими наказами дійсності, повну розбіжність їхніх інтересів із інтересами польської держави. Проте, загрожена історією Польща, надаремно відкликається до споминів Грунвальду і мобілізує всю енергію на пов'язання українського та білоруського населення з „великодержавною ідеєю” Річи Посполитої. Право відплати завжди діяльне в історії. Польський імперіалізм за свої методи облуди, безправя й насильства гірко платитиме майбутнім цілого польського народу.

ВАСИЛЬ АСТАМАТИЙ

Лювен

„Прометейська місія“ Польщі

Минувшина польсько-українських взаємовідносин знає вже три ідеї-фікції. Ідея революційної демократії, ідея соціалізму й ідея консерватизму в площині польсько-українських взаємин мали видати як плід: польсько-українське замирення. Революційна демократія, як прос боєве гасло XIX століття мала поєднати українство доби Т. Шевченка із традицією польських повстань 1794, 1830 і 1863 рр; соціалізм доби кінця століття мав полагодити галицько-українські трудящі маси із польськими (Ів. Франко, М. Павлик, світанок діяльності І. Пілсудського); консерватизм мавби замкнути українські й польські консервативні круги на тлі ідеалів християнської солідарності, територіального патріотизму, сильної державної долі.

Кожна з цих ідей, гарно й яскраво формулювана, була в суті нічим іншим як засобом поневолення Українців Поляками, вміло достосовуючись до часу, вміло маскуючись за лаштунки дзвінких гасел і струнких доктрин. Від часів упадку польської держави, патріотичні польські круги уважно приглядались процесові відродження української нації. У всіх польських визвольних плянах Україна фігурує як поважний чинник; тягом цілого минулого століття Поляки вживають всіх заходів для втягнення в свою боротьбу із займанцями української стихії; Україна як тяглові сили для

колісниці польської відродженої держави-де ж провідний мотив польського політичного письменства від доби Т. Косцюшко до Й. Пілсудського. Що правда, всі ці майстерно сконструовані й ще майстерніше законспіровані теорії мали дуже یволовий відгомін в українському суспільстві. Занадто тяжко звисала примара минулого, королівсько-шляхетської Польщі, щоб медові слова про „нашу й вашу волю”, солодкий спів Тимка Падури чи текст „Золотої Грамоти” 1863 р., могли викликати поважнішу реакцію в українських народніх низах. Тим більше, що польський загал, який не доростав до державницького розуму Траутута й Пілсудського (які відчували дуже глибоко всю небезпеку української стихії) ніколи не крився із своїм негативним відношенням до українства як явища самобутнього, не повязаного з Польщею.

Продовженням тієї державницької акції Поляків, своєріднім і найбільш сучасним виявом польського імперіялізму є ідея т. зв. „прометеївської місії” Польщі, досить інтенсивно пропагована в останніх часах. Обґрунтуванням тієї „ідеї” займались від літ такі часописи як „Бюлєtin польсько-українські”, „Всехуд”, „Політика”, „Мисль польська”, „Бунт молодих”, „Проблеми всходній Европи” й ряд інших. Генеза прометеїзму; дальша: в вищезгадуваних ідеологічних спекуляціях минулого століття, блища: в романтиці київського походу 1920 р., підприємства наскрізь неуспішного, авантюрного, але відповідаючого польському духові. Цей нахил до авантюризму пластиично змальовує Фридрих Великий в своїй характеристиці Поляків: „пусті, легкодухі, без почуття міри, завжди здатні до скорих рішень і також скорі до їх занехання, охоче дають себе втягати до найдурніших і найтемніших справ, внаслідок власної непослідовності”.... Але в випадку „прометеївської місії” маємо до діла зо строго продуманим пляном.

Прометеїзм це концепція розбиття Росії на ряд держав, як напр. Україну, Грузію, Казакію, Вірменію, Татарію й ін. за допомогою й під проводом Польщі. Інакше кажучи, це ширший плян польського імперіялізму, концепція польської гегемонії на сході, здійсненої через втягнення в польсько-російську (у площинах культурній і економічній) народів нинішнього СССР. Плян, що для політика-реаліста, який здає собі справу з „імперських” спроможностей нинішньої Польщі з її внутрішнім станом, виглядає на утопію. А однак цей плян не позбавлений прикмет доцільності. Отже: 1. Прометеїзм як замаскована ідея імперіялізму має велике значіння для виховання молодої генерації у великодержавному романтизмі. 2. Прометеїзм дає позиції корисні для престіжу за кордоном, в політичній міжнародній грі. 3. Прометеїзм, до певної міри, паралізує українську іриденту по цей бік Збруча, бо дезорганізує український противольський фронт фікцією створення укр. держави над Дніпром через Варшаву. 4. Прометеїзм корисний для постійного шахування ним большевиків.

Тому саме прометеїстична ідея находить почасти своє здійснення й у штучно годованому „потенціалі” різних еміграційних груп, повязаних із прометейським центром-Варшавою. Сюди входять формaciї УНР з їх паризькою експозитурою журналом *Prométhée* під редакцією Ол. Шульгина, група козаків Білого при журналі „Вольное казачество”, прометейські групи кавказьких народів, татар, башкирів, калмуків та інш.

Однаке концепція прометеїзму, по суті, не має під собою ні історичної, ні реальної бази. В минулому, навіть у часах найбільшої польської могутності (перелім ХVI і ХVII ст.). Польща не відважувалась на ризиковні пляни розподілу сходу, а займала радніше оборонну позицію, розділяючи впливи на Сході між себе, Московщину й В. Порту. В інтересах Польщі була не безудержна експанзія, а втримання демаркаційної лінії Андрусова (зо своїм східнім сусідом) і лінії Буджаку (з південним). Підтримування якихсь інших організмів на Сході було цілковито суперечне державним польським інтересам.

Вони йдуть по лінії вдереждання статус кво: розподіл цивілізаційних і культурних впливів Москви й Варшави по осі Північ-Південь. Та вісь дозволяла на рівновагу, берегла однакової слабости і однакової могутності обох сусідів. Правдоподібно, ця вісь дозволила Польщі задержати до нині свою незалежність, колиб революція Б. Хмельницького у 1648 не захитала рівноваги й не утвердила перемоги третього чинника на сході, про який Самуель Зборовський ще на початку ХVII ст. говорив як про „грізну третю потугу, що лише народжується” — Україну.

В сучасному ризький мир майже відновив стан з перед віків. Українська небезпека (а з нею й усі інші) служать регулятором для надмірної експанзії і загрозливих впливів обох сусідів-Річи Посполитої й СССР. Статус кво здовж Случа й Збруча є благодійством для обох завойовників і змінити його ніодин із них у суті речі не збирається. Ці справи насвітлив десь відкрито визначний польський політичний письменник нашої доби Роман Дмохський. Ані Польща ані Сов. Росія не є настільки сильні, щоб утвердивши в нинішніх своїх кордонах, внаслідок підбою, могли відважитись на їх поширення. Тим менше можна говорити про духову експанзію обох завойовників.

Таким чином ідея польської „прометейської місії” на сході є не лиш утопією, а свідомим обманом і облудою, що служить лиш зовсім близьким державним цілям нинішньої Польщі. Після невдачі 1920 року навіть куций плян „демократичної” України під протекторатом Польщі, над Дніпром, перестав інтересувати серйозніших польських політиків. Прометеїзм, як романтична мрія і як реальна концепція має ті

самі джерела, що й три попередні ідеї — фікції, революційного демократизму, соціалізму й консерватизму: інтерес польської державності. Але як усі попередні, так і ця чергова спроба духового погноблення Українців вазнає неславного кінця.

Огляд преси

ЗАКАМАРКИ ПРАЦЮЮТЬ . . .

В „Возрожденію” з 28. 4. б. р., знаний вже нам з його попередніх „ревеляцій” про українство п. Іг. Опішня, на цей раз зайнявся харacterистикою Гетьманців. Звичайно, сам п. Опішня про Українську Гетьманську Ідею та про Український Гетьманський Рух знає приблизно стількиж, що про політичні рухи серед населення планети Марс. Та не в тім річ. З рядків, що він написав про Гетьманський Рух проглядає знайома харя всеукраїнського гуляйпільського хама, що в своїй без силій люті й ненависті проти Гетьманців, залишив на боці свій „принципіялізм” і „москвофобство” та найшов п. Опішню, щоб йому нашептати всі ті інсинуації на Гетьманців, які нам давио відомі з „рідньої” протигетьманської пропаганди. Цей факт інспірування московської преси Українцями є ноторичний і становить одно з найсумніших свідоцтв доби, а моральности „земляків” зокрема. Таємничий і „поінформований” інспіратор так перестарався, що інформуючи п. Опішню про наш журнал навіть розкрив йому криptonім автора статті „Міт Великої України”-С.Г. (та на цей раз не вгадав-примред.).

Проте, чим не зворушлива картина: на тлі богемного Монпарнасу п. Опішня і анонімовий український інспіратор (деінде напевно „наш шанований діяч”, „відомий патріот-самостійник”) обо „100 %-ий націоналіст”). Обед-

нує їх спільна ненависть до ідей України-імперії й українського неомонархізму, які сміє голосити „Нація в поході”.

НАРЦІСИ З ОУН.

П. А. Мельник, голова проводу ОУН видав відозву з приводу подій в Карп. Україні. Відозва гарна, зворушлива і не позбавлена традиційного українського сентименталізму. Стиль робить честь авторові, його вродженому поетичному хистові, мальовничій уяві.

„Українські націоналісти пегайно ставлять чоло . . .” „єдиним національно-революційним фронтом вдарити на окупантів” . . . „жертвеннна боротьба націоналістів . . .” і вкінці: „вислови признання й вдячності Твоєї, Український Народе, для борців Карп. України від Організації Українських Націоналістів, виразника Твоєї волі” . . .

Читач може набрати справді враження, що без націоналістів з ОУН України не було, нема її, розуміється, бути не може, вони сіль землі, серце нації, її воля й чин. Так зле не є, пане голово. І поза націоналістами був якийсь там Карпато-український народ, що ставив чоло ворогові (а не пивним шклянкам у віденських кнайпах), що жертвенно боровся, (а не втікав першого ж дня), що виражає волю народу і вдаряє в окупантів (хоч і не в каварняному „революційно-національному фронті” ОУН).

Ми не даремно згадали про традицію. Наш національний фі-

лософ Григорій Сковорода наводить у одному зо своїх діялогів репліку Якова:

„Несчастливий Нарцисе. О, бідний! .... в чистому потоці заглядівся ти на свою прегарну вроду, не вникаєш у нутро, в саме серце.. губиш себе через те, що самий себе надто кохаєш....

Доручувана лектура для п. голови і його оун-арцисистів.

ВБІЙЧА ХАРАКТЕРИСТИКА.

Новий Шлях з 6. 4. б. р. приносить статтю одного зі спеців вирівнювання ідеольгічно-політичної „лінії” ОУН інж. М. Сціборського. Ця стаття -спроба, що правда, досить нужденна, вивести заключення з трагедії К. України, інакше кажучи, спроба звалити з ОУН відповідальність за її сумної памяти „діяльність” на Закарпатті.

М. інш. читаємо: „у власному інтересі певні інтернаціональні чинники забили тоді в пропагандивні тараєни про скорий похід Гітлера в Україну .... Карпатська Україна стала найбільшою світовою сенсацією! .... Всю цю пропагандивну тараєнщину, зо справді подивугідною легкодушністю й безkritичністю прийняла наша партійщина. Під нею почала горіти земля! Зробити щось справді позитивного, хочби на самому Закарпатті, вона звичайно, не могла, не вміла, та про це й не думала (не було їй часу на це за справами „великої політики”) Психологічно вона тільки й здатна завжди плентатись в хвості чужих конюнктур ....”

Кращої характеристики для ролі оунівської партійщини в Карпатській Україні не можна було злагодити. Шановний п. інженер на цей раз попав у точку.

СЛОВА Й ДІЙСНІСТЬ.

В цій же статті, яку можна вважати стандартною для всіх оунівських писань на ту тему,

читаємо перелік досягнень націоналістичного (читай: оунівського) руху який себе „проявив” на всіх ділянках життя Карпатської України. Отже це було: „встановлення внутрішнього ладу (проти якого ОУН постійно боролась, заміряючи в лютому провести „пуч” з метою повалення легального уряду — наша прим.), творення відбороної сили (із теольоїв Рогачів і банкових урядовців Романів, що крім гарних одностроїв із золотом нічого для відбороної сили не створили-наша пр.) формування нової української духовості (в рапахському „буфеті” — конц. таборі і в закамарках трусливої оунівської „чека”, що свою державно-творчу енергію виявляла в битті й катуванні Украйнців — наша прим.). „Переможний національний плебісцит, обєднання суспільства в авторитарній організації, нарешті проголошення самостійності в критичних днях і проліта в її обороні кров січовиків” -все це п. Сціборський зачисляє до досягнень ОУН, так якби поза нею на Закарпатті не існувало ні національно свідомого громадянства, ні діячів-патріотів, які нічого спільногого з ОУН ніколи не мали.

„Ми орали”-заявляла колись муха сидячи на розі робітнього вола.

КОМЕНТАРІ ЗАЇВІ.

Польські часописи в звязку з дискусіями на теми українсько-польського порозуміння в останньому часі висловлюються широ й недвозначно.

Дзенінік Польські:

„В теперішніх умовах українці основно обманють себе, що за щіну т. зв. лояльності, польська суспільність зреється акції веденої на терені Червенської Землі, або хочби злагіднить її темпо. Економічна, культурна й політична акція серед польського

населення Червенської Землі далі буде вестися в кожньому разі при поперті цілої польської супільноти у всіх дільницях краю".
А.В.С.:

„Жадної засади „даю, щоб ти дав”, взаємності, чи пропорціональності не можемо визнати успішною платформою для полагоди польсько-українських взаємин... Хочемо і так мусить бути, щоби українці памятали, що говорять з Польщею, з польською державою, що вони не є якож рівною стороною, що мимо всого вони ... польські горожани”.

ВАРШАВСЬКЕ СМІТЯ.

„Курер Поранни” друкує лист берестейського відділу „Українського Центрального Комітету до польського воєводи під наг.: „Українці-петлюрівці з Полісся зголошують свою готовість”.

„У листопаді 1920 р., в хвилині, коли армія УНР воюючи з переможним наїздником змущена була покинути свій край, Річ Посполита Польща отворила нам гостинні ворота, заопікувалася нами, дала змогу існування й праці (в таборах: Щипорно, Каліш, Стшалково і т. д. — наша прим.) Вдячність і признання для

Річ Посполитої за її опіку заважди живуть у наших серцях”.

„Тепер, коли хмари залягли небо Європи, складаємо на руки пана Воєводи заяву: „Якщо Річ Посполита Польщі знайдеться в потребі, ми українці-емігранти, зорганізовані в берестейськім відділі УЦК зголошуємо Пану Воєводі, що бажаючи віддячитись за виявлену нам гостинність і опіку, ми готові станути до Пого диспозиції, щоб узяти участь в тих трудах і праці, які могли б зустрінути Польську Націю”.

Підписали: голова-Іван Блудимко, секретар-Ц. Чмалій.

Цей лист із терену польського воєвідства, що живе від літа минулого року до нині, в стані перманентної паціфікації себто під знаком посиленого поліційно-військового терору (масові арешти, биття й вбивства свідоміших громадян, розбірка церков і руйнування селянських садиб), посиленої польонізаційної акції (ревіндикування храмів, насильне навертання на латинство), нищення останніх проявів українського національного життя, яке від довгих років на цих теренах урядом формально заборонене. Цей лист із терену, на якому польський окупант від 1919 р. стосує найбільш хижакську й брутальну політику.

ІВАН ГРИНЕВИЧ

Прага

Зайві ілюзії

Трагічний кінець Карпатської України, його відгомін у західній Україні, дозволив польській пресі відновити дискусію на тему українсько-польського порозуміння. Польська державницька думка вміло враховує момент: заломання офіційної політики українства в Галичині, відповідна психологічна реакція низів і врешті захмарення на міжнародному обрію. Польська преса намагається впевнити, що положення Українців повернулось до попереднього стану, що активізація української проблеми в світі скінчилася із кінцем карпато-

української державности, що українська політична думка зазнала прикрих ударів. „Мисль польська” (ч. 7. з 1-15 квітня б. р.) уважає, що „українська проблема стала не лише теоретично, але й практично в нутрішнім питанням польської держави”.

Але попри сприятливу зовнішню конюнктуру, Поляки, для пресії на Українців, з метою змушення їх до переговорів, спираються головним чином на психологічний чинник. Орган молодих польських імперіялістів „Політика” з 9. 4. звертає увагу польської суспільної опінії та урядових сфер на настрої українського громадянства, „які треба використати для уложення якогось модус вівенді між українським і польським народами. Очевидно, хвиля гострої міжнародної кризи не надається до якихсь глибших реформ. Але, коли крізь мине, треба буде нарешті подумати про якінебудь культурні концесії для Українців у Польщі і повязання їх у той спосіб із ідеєю Річи Посполитої. Теперішня хвилина надається як найбільш відповідна для доказання Українцям, що реальну підставу їх буту може принести лише один чинник, а це уряд Річи Посполитої Польської.” . . .

Справою перековки польсько-українських взаємовідносин займається також і офіційна преса, правда в більш категоричний спосіб. „Газета Польська” з дня 24. III. себто під час агонії Закарпаття, писала, що „українське громадянство повинно зревідувати своє становище супроти польської держави. З пасивного чи негативного, це становище повинно стати позитивно-активним, бо такий є глупість вимова останніх подій, які однаково Полякам і Українцям наказують усувати зі спільногого історичного шляху все, що їх ділить, а зміцнювати те все, що їх з'єднує у спільному, життєвому інтересі.”

Ці сигнали чергової „нової ери” в українсько-польських взаєминах находять відгомін і в деяких українських кругах. Не бракує наївних, що хотілиби ще раз братись за спроби порозуміння, хоч історія, і то не занадто еїдалена, сказала в цій справі своє слово. Але, коли серед здезорієнтованого табору демоліберальних дефетистів воскресають найрізніші, здавалось би, давно поховані концепції, то чому ж не мав би зявитись знову привид трагікомічної „нормалізації”? Тепер одначе український провідний табор більш обережний. Він тримається засади „do, ut des”; хоче наперед знати, чим буде гарантована обустронність порозуміння, конкретно, що дасть польський уряд взамін за українську лояльність? Поляки не дуже спізняються з відповіддю. Знаменна щодо цього думка ендецького „Слова Народового”. Подаючи в сумнів істинування українського народу, який, за Словом, є „ін стату насценді” з етнічних матеріалів, що „живуть на землях, які є моральною власністю польського народу”, Слово Народове просить Українців не гніватись на польських публіцистів, що нічого не дають Українцям.

„Польща нічого не може дати понад те, що маєте. А маєте дуже багато.” Про те, що ми маємо в Польщі „дуже багато” впевнені не лише єндеки. Атжеж навіть „українофільська” „Політика”, яка нераз декларувала свої „симпатії” до України (але над Дніпром, чи може за Дніпром) милостиво офірує нам (беручи під увагу кон'юнктуру) не більше не менше як якісь „культурницькі концесії”, при чому невідомо, що під тим розуміє: університет чи може тільки стипендію для одного-двох волинських студентів („пожондних русинів”).

Поки що це польське „do” проявляється деінде досить виразно, виразніше од „культурницьких концесій” молодої „Політики”. Якраз у критичних днях подій на Закарпатті, немов на даний знак, адміністрація взялась запопадливо до розвязування українських інституцій, Союзів, Просвіт, читальень, сільсько-гospодарських організацій, навіть католицьких гуртків молоді „Орлів”. Виселювання з прикордонних повітів приирає масових розмірів. Латинізація Волині продовжується. Один за другим відбуваються політичні процеси з засудами на довголітні вязнині. 11. квітня мають місце криваві події в Городвиці (Добромильщина), де поліція катує безборонних жінок і дітей. В Поляні того ж дня селяне падають під кулями жандармів. Реєстр можна було б продовжувати . . .

В такому акомпаніаменті куль, канчуків, судових засудів, розпоряджень про нищення українського духовного й матеріального життя польська преса просовгує ідею українсько-польського порозуміння. Чи не іронія?

Здається, час пізнати польське лицемірство. Значіння всіх пересправ із поляками однакове: вислід їх односторонній, на користь Поляків. Українці в тих пересправах ніколи не були рівними контрагентами.

Лев Любимов наводить недавно в „Возрожденію” розмову з кількома видатними польськими політиками.

„Другий визначний пілсудчик ще за життя маршала мені заявляв:

— Маршал вважає, що Росія відродиться і з новою Росією можна буде зговоритись. Про незалежну Україну ні хто з нас не думає. Незалежна Україна означалаб економічний крах Росії. А такої ідіотичної думки не буде проповідувати ніодин поважний Поляк”.

В цих рядках є відповідь на всі українські ілюзії, що останніми часами пробують знову протиснутись у нашу суспільну думку.

МИКОЛА МИРОНЕНКО

Відень

Польські васалі

На оставлених „Підставах нашої політики” Д. Донцова, що стали маніфестом нашого польноофільства, почались і невдало закінчились всі спроби ідеольгічного виправдання цієї руїної для України концепції. Коли не враховувати намагань О. Шульгина й О. Яковлева регабілітувати історично-правне становище варшавської умови й пізнішої діяльності групи УНР, коли не брати під увагу меньш і більш вдалих глорифікацій С. Петлюри пера різних авторів, коли не завдавати собі труду листкування раздериротапозіхальногого „Тризуба”, то теоретична ділянка поля „діяльности” наших польноофілів дуже вбога. Зважити ще й той факт, що публіцистика УНР-івського табору зручно прикривала свою польноофільську лінію дискусіями на не властиві, програмове-політичні теми табору республіканців-демократів, який не завжди тотожний із табором польноофілів. Республікансько-демократична концепція, хоч також по суті шкідлива й нереальна на українському ґрунті, все ж має за собою традицію, має серед своїх прихильників чимало чесних українських патріотів, заслуговує на увагу й на гідну полеміку. Але ж табор УНР держиться на поверхні не своїм „республікансько-демократичним” субстратом, а передусім і лише тісною співпрацею із поляками, орієнтацією на Польщу, як на „визволительку” України, отвертіше кажучи, становить собою іншо інше як причію польського мосту на Схід, український метафон польської державницької думки, власльську експозитуру. Це відсуджує заздалегідь унр-івський табор від рівнорядної ролі в нашему політичному житті. Основною прчиною це передусім програма польської внутрішньої політики на Зах. Україні, яка категорично перечить начальній петлюрівсько-польській концепції співпраці. Це ясне для самих, здоровіше думаючих поляків, а цілковито виразне для українців, навіть тоді, коли вони, з державницьких міркувань, відступили тимчасово від засади соборності. Бути в тісній співпраці із урядом, який переводить кріаві пацифікації, який нищить все, що зветься українським, який насильно змушує населення Волині, Холмщини й Підляшша змінити віру батьків, який з кожним днем все тісніше здавлює українське духове і матеріальне життя, це не тільки політична короткозорість це просто злочин і зрадництво. Скажуть нам: жертва меншим в імя більшого! Зато УНР працює для визволення Наддніпрянщини! Гірка іронія! Процес Спілки Визволення України, в 1930 році, виявив ту „працю“! Українська державна ідея й ідеалістичні діячі попередньої генерації були посміховищем для большевицької „тройки“, видані в руки ГПУ польською

дефензивою! Такий був останній вияв „діяльності” УНР на східно-українських землях. Решта: містифікація, що находить свій жалюгідний і карикатурний вияв на женевському торговищі, де раз по раз, від 20 літ незмінні „премієри” уряду УНР і його пленіпотенти, в елейному стилю складають хронічні петиції про „вивід окупантських військ із території України”.

Ось і недавно, „Тризуб” [ч. 14-15] приніс текст промови „голови закордонного центру УНР”, п. Андрія Лівицького. Промова обширна, з претенсіями на патос, зрошена кроکодилячими слізами по адресі Карпатської України. Бож Карпатська Україна найменше потрібує потіхи п. Лівицького, який не тільки не ворухнув пальцем для її повстання й збереження, але не здобувся на слово протесту, коли його „союзниця”-Польща чинила все можливе, щоб солідарно з большевиками карпато-українську державність знищити.

„Не віримо ворожим наклепам, говорить м. ін. п. Лівицький, ніби хтось хоче поневолити всю Україну для себе, Коли вже хтось зацікавився нашою долею й нашою боротьбою, то тільки для того, щоб мати на сході могутнього союзника, а не якогось непевного там васала. Всі хто зрозумів нарешті неминучість кінця Москви, сконстатували давно, що українці не належать до малих народів, які не доросли до державного незалежного існування.” Чому ж не назве п. Лівицький того таємничого „хтось”, який хоче з нас мати аж могутнього союзника! Чому не заштує представників романтичної, „бельведерської концепції”, хочби й п. А. Бехенського, з яким напевно часто снить про київську запіканку, а який недвозначно писав свого часу: „найжиттєвіші інтереси польського народу вимагають визволення з під російського ярма народів, поселених на теренах СССР, досі бездержавних. Повстання незалежної України буде становити перший етап тих перемін”.

„Найжиттєвіші інтереси” польського народу це придбання якраз „васала”, а не „могутнього союзника”, як нас запевняє п. Лівицький. Українська держава, якщо її повстання бажалиб деякі найзважальніші „українофіли” з поляків це лише і передусім васаль. Так учиє нас досвід історії, хочби й недавньої, з 1920 р., коли Україна мала всі прикмети васала, а ніодної „могутнього союзника”. І врешті, хто це враз із п. Лівицьким зрозумів у Польщі неминучість кінця Москви? І життя й енунції польських мужів стану, показали аж надто виразно, що в польських інтересах не лежить приспішення кінця Москви. Полк. А. Коц у інтервю уділеному одному закордонному журналістові каже недвозначно: „чи мідовше большевики будуть у Кремлі тим краще, бо вони послаблюють Росію, але тому, що раніше чи пізніше большевики впадуть, треба буде підтримувати національну Росію. Без сумніву, вона буде під-

римувати свої національні інтереси, а ми також будемо підтримувати наші. В такому суперництві, я певен, буде знайдене положення, задовільне для обох сторін. Логічний вихід прийде самий собою. Ворожнеча між Польщею й Росією справа минула. В будуччині будемо старатись навязати з Росією добросусідські взаємини....”

Однак, ні полк. Коц-представник польського політичного реалізму, ані ніхто інший не переконає п. Лівицького в тому, що Польща в творенні України над Дніпром ніякого інтересу не має й не буде мати. Якбищо, в випадку сприятливої кон'юнктури, подібної до тієї з 1920 р. Польща схотіла б зарисувати другий похід на Київ, [вдоволяючи романтиків „україnofілів” типу А. Бехенського], то тільки на те, щоб вчинити з „демократичної української республіки” жалюгідного вассала. На такий випадок і зберігає вона в архіві п. Лівицького, що до ролі „президента” вассального гінтерляндіу надається як найкраще.

„Україна займе тільки те місце яке відповідає її національній честі і моральній силі, закінчує „голова закорд. центру УНР”. У тих давно жданих подіях зникне партійництво, зникне дрібна боротьба менших і більших „концепцій”, настане та єдність, про яку давно дбали наші ліпші громадяни. Не буде вже ні лівих, ні правих, зникнуть „рідні” авантурники й агенти різної масті, прийдуть до праці й боротьби українські патріоти.....”

Це все правда, свята правда. Але, щоб підкреслити її ще краще, п. Лівицький повинен був зазначити, що в числі тих „рідних авантурників і агентів різної масті”, які перешкоджають справі української єдності перш за все повинен зникнути „закордонний центр УНР” і та його „державницька” концепція, що не багато чести принесла Україні за 20 літ і не надто зміцнила її моральну силу.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Шосте число двотижневика „Нації в Поході”, заснованого тому З місяці зявляється у божий світ. Подуманий як трибуна українського неомонархізму в тіснішому розумінні, а як голос державницької молоді в ширшому, наш двотижневик намагається, по своїх спроможностях і в міру обективних умов сіовнити все нелегке завдання. Воно є подвійне: перед Гетьмансько-державницьким Рухом, що прибирає невгавно на силі і перед цілим українським суспільством, як у краю, так і на еміграції. Ще далеко до кінця начеркненого нами пляну, проте короткий час істнування часопису вже, здається, виправдав його появлу. „Нація в поході” вже згурутувала біля

себе співробітників з державницької активістичної молоді, розкиданої по широкому світі й, що найголовніше, на Рідних Землях. Стала через те справжньою трибуною молодшої генерації, бо вік її співробітників переважно не переходить 35 літ. Є її представники зовсім наймолодшої генерації крайовиків, що не переступили ще й 20 літ життя. Тому, можливо, „Нація в поході” не задовольняє тих, які шукають авторитету титулів та років „громадського стажу” за висловлюваннями тут думками. Але смілість, широта і патріотизм є головним гаслом співробітників „Нації в поході”, і саме тому, ми певні, вона за короткий відносно час найшла широкий відгук в масах українського громадянства. Звідусіль отримуємо листи з привітами, порадами й побажаннями. Відгукаються Рідний Край і найдальші закутки Європи, Америки й Азії, куди лише доля закинула наших людей. Зворушливими бувають листи державників старшої генерації, які пишуть, що „все приемне в емігрантських буднях — це одержати „Націю в поході”.... Відгукаються і чужинці-приятелі України. Зокрема теплі слова привіту надсилають споріднені ідеольгічно представники молоді нової Португалії, Еспанії й інш. Найбільш реальним доказом життєздатності „Нації в поході”, це було те, що по З. числі, наклад її був подвісений на бажання самої читацької маси. Другим реальним доказом було відібрання дебіту „Нації в поході” польським урядом, який у рекордовому темпі, своїм розпорядком з дня 26. IУ., заборонив поширення нашого часопису на теренах польської держави.

І врешті третім доказом життєздатності „Нації в поході” це та солідарна ненависть, з якою був стрінутий наш часопис фронтом української меншевартісності від демокліберальних дефетистів до 105-и процентових „націоналістів”, для яких кожний вияв смілої, незалежної і конструктивної думки є злочином супроти законів рідної всеукраїнської „оази без журності”.

Переживаємо тяжкі часи, що породжують серед українства пессимізм і зневіру. Однаке дефетизм, незалежно од його всіх можливих форм, не лік і не вихід. Не дивлячись на всі невідрадні обставини, на найприкріші обективні умови, конструктивна державницька думка України повинна бути на сторожі національних інтересів. Не маємо права мовчати. Не маємо права іти по лінії найменьшого спротиву і стосувати блаженний метод капітуляції або вичікування. Чесно, сміло, енергійно мусить промовляти трибуна української державницької думки, хочби цвинтарна тиша була довкруги, хочби чорна ніч залягала наше довкілля. В цьому наше історичне завдання. До сповнення його кличено наших співробітників, наших друзів і прихильників. На нашему становищі мусимо, здвоївши зусилля, витревати, наш орган мусимо розбудувати.

